



Norsk psykiatri med rötter i 1970-talet

Ulrik Fredrik Malt, Nils Retterstøl, Alv A Dahl. **Lærebok i psykiatri**. 928 sidor. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS, 2003. ISBN 82-05-28070-3.

Recensent: Conny Nordin, professor, institutionen för nervsystem och rörelseorgan, Universitetssjukhuset, Linköping.

II Föreliggande bok mäter ca 1 300 kubikcentimeter och 928 sidor. Hade ordlistan i bokens slut varit komplett (den slutar med »narkolepsi« i recensionsexemplet) hade antalet sidor varit ca 950.

»Lærebok i psykiatri« bygger på en gedigen norsk psykiatrisk tradition med rötter i 1970-talet. Målgruppen är medicinstudenter, men nyttan även för allmänläkare är ostridig. Översiktligt kan sägas att innehållet förenar överblick och detaljrikedom. Det är lätt att botanisera i olika avsnitt, och man behöver inte läsa allt för att finna det man söker. Fallbeskrivningar är ett välkommet och pedagogiskt effektfullt medel. Förtecknet för denna utgåva är därmed positivt.

Viss kritik trots positiva förtecken

Det finns dock skäl till kritik. Författarna medger att ICD-10 och DSM-IV avskaffat bergeppet neuros. Samtidigt presenterar man ett helt kapitel ägnat dikotomin »Neurose och psykose«. Varför vidmakthålla en term som världspsykiatrin funnit obsolet? Förmodligen är författarnas grundhållning ett arv från en äldre norsk psykodynamisk tradition. Det är ett problem att fixeringen vid begreppet neuros ställer boken vid sidan av den dagsaktuella psykiatriska färan. Det är dessutom olyckligt att närmast framställa termen psykos som en nosologisk entitet i stället för att se den som en dimension i olika sjukdomar. Anpassning till internationell standard rekommenderas i en reviderad upplaga. Ett lämpligt och välkommet alternativ vore att inkludera ett historiskt kapitel om neurosbegreppet och dess utveckling.

Ett avsnitt benämns »Paranoide lidelser«. I detta kapitel ryms även paranoiska

syndrom; författarna särskiljer inte tydligt nog primära och sekundära vanföreställningar, vilket är pedagogiskt olyckligt.

I avsnittet om affektiva sjukdomar stannar författarna inte endast vid distinktionen Bipolär I och II. Man lägger till III och IV samtidigt som man betonar att dessa begrepp inte vunnit allmän acceptans. Det finns flera olika sätt att separera bipolära syndrom, och att i en grundläggande lärobok ge sig ut på ekvilibristik av denna typ är mindre välbetänkt. Bipolaritet av typ III och IV är långt mer än de flesta specialister behärskar och ambitionen i denna del är onödigt hög, i värsta fall vilseledande.

Detaljeringsgraden beträffande bipolaritet kontrasterar mot den styvmoderliga behandlingen av tricykliska antidepressiva (TCA) som endast figurerar på en halv spalt. Utifrån TCA har vi definierat koncentration-effektmodeller som vägledare för nyare läkemedel. Ett par decenniers rön om metabola processer – främst för TCA – har ökat förståelsen för aktiva metaboliter; vi äger idag en kunskapsbank som borde ha tillåtits avsätta lite mer pregnanta avtryck i redovisningen av moderna psykofarmaka.

God bok som kan göras bättre

Anmärkningarna till trots är detta en god bok som dock bör göras ännu bättre för att försvara sin plats för de angivna målgrupperna. Författarna bör bryta sig loss från några gamla fixeringar.



Viktig bok om mäns våld mot kvinnor

Gun Heimer, Barbro Posse, redaktörer. **Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar**. 273 sidor. Lund: Studentlitteratur 2003. ISBN 91-44-04224-8.

Recensent: Barbro Westerholm, förbundsordförande, Sveriges Pensionärsförbund (SPF), ledamot i Nationellt råd för kvinnofrid.

II »Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar« är en av de viktigaste böcker jag läst. Varför? Jo, den tar upp ett allvarligt

samhällsproblem som trots en starkt lagstiftning ändå lämnar alltför många våldsutsatta kvinnor och deras barn åt sitt öde. Bakgrunden till boken är den erfarenhet som vunnits vid Rikskvinnocentrum (RKC) i Uppsala under de tio år RKC verkat och som lett till slutsatsen att den kunskap vi har om våld mot kvinnor måste föras ut till alla dem som i sin yrkesutövning möter våldsutsatta kvinnor och deras barn. De som medverkat i boken är Sveriges mest kunniga på området. De redovisar dels den forskning som finns och den gällande lagstiftningen, dels de erfarenheter som erhållits i det praktiska arbetet.

Historik, forskning och lagstiftning

Boken inleds med kapitlet »Att förstå mäns våld mot kvinnor«, författare: Mona Eliasson, docent i psykologi. Här får vi ta del av de historiska perspektiven på mäns våld mot kvinnor och den forskning och kunskap som vuxit fram från medeltiden fram till våra dagar. Ett viktigt påpekande är att den välvilliga inställning som vi i Sverige har till jämställdhet mellan könen gör halt inför ett problem som så uppenbart ställer kvinnors intressen mot mäns. Vi vill inte se, vi vill inte känna till ett problem som är så uppenbart i en del nära relationer och som grundas på en rad komplexa förhållanden av historisk, social, kulturell och psykologisk natur.

Detta inledande kapitel har en koppling till det avslutande »Män som slår«, författare: Lars Jalmert, docent och mansforskare. Av hans sammanställning är det uppenbart att vi har viss kunskap om orsakerna till mäns våld mot kvinnor men att den är långt ifrån tillräcklig för att skapa förutsättningar för en effektiv prevention av våldet. Här behövs betydligt mer forskning också för att kunna hjälpa de våldsbenägna männen på ett bra sätt.

Fyra kapitel: »Hälsa- och sjukvårdens ansvar«, författare: Annika Björck, biträdande klinikchef och Gun Heimer, docent och klinikchef, båda vid RKC; »Socialtjänsten och mäns våld mot kvinnor«, författare: Ann Mari Wallberg, fil kand, tidigare chef för Kriscentrum för kvinnor i Stockholm; »Rättsväsendet – polisens roll«, författare: Lars Nylén, rikskriminalchef och ansvarig för utbildning av jurister och poliser samt »Rättsväsendet – den rättsliga processen«, författare: Elvy Wicklund, advokat vid advokatfirman Kvinnojuristen i Örebro, ger alla en konkret beskrivning av de olika professionernas ansvar och hur de kan arbeta för att på bästa sätt hjälpa de våldsutsatta kvinnorna. De här kapitlen gör boken outhärlig i det praktiska vardagsarbetet.

I kapitlet »Barn vars pappa miss-

handlar mamma», författare: Maria Eriksson, doktorand i sociologi vid Uppsala universitet, får vi ta del av den kunskap som finns om barnens perspektiv och om hur man i barnomsorg och skola kan identifiera och ge den livsviktiga hjälp de barn behöver som lever i en miljö där pappa utövar våld mot mamma.

Slutligen ger Angela Beausang, som bl a varit ordförande i Riksorganisationen för kvinnojourer, i sitt kapitel »Att leva i ett misshandelsförhållande – kvinnojourernas erfarenheter« en nära och skrämmande verklighetsbeskrivning av de våldsutsatta kvinnornas vardag.

Oumbärlig för berörda professionella

Sammanfattningsvis – det här är en bok baserad på den forskning och den erfarenhetsbaserade kunskap som finns om våld mot kvinnor i alla åldrar, såväl unga som medelålders och äldre. Den ger en redovisning av vad som konkret kan göras för att hjälpa dessa kvinnor och även deras barn. Det är en bok som jag anser borde vara obligatorisk i utbildningen av alla som skall arbeta inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten, polisen och övriga instanser inom rättsväsendet. Tar man inte vara på dess innehåll sviker man de kvinnor och barn som boken handlar om.



Kunskapsbas för multidisciplinärt förlossningsarbete

Nina Olofsson, redaktör. **Förlossningssmärta – och dess behandling.** 140 sidor. Lund: Studentlitteratur, 2003. ISBN 91-44-01624-7.

Recensent: Barbro Fridén, verksamhetschef, kvinnokliniken, Varbergs sjukhus.

II Boken »Förlossningssmärta – och dess behandling« vänder sig till barnmorskor och läkare inom obstetrik och anestesiology, men bör även kunna vara intressant för blivande läkare. Handläggningen av kvinnor med förlossningssmärta är multidisciplinär till sin karaktär, och bokens ambition är enligt

förordet att alla inblandade specialister ska »tala samma språk«, ha gemensam kunskapsplattform och gemensamt synsätt för att i vård situationen kunna »lita på och respektera varandras kompetens«. Denna utgångspunkt skapar en utmärkt lärobok. Den inpräntar dessutom på ett beundransvärt tydligt sätt vikten av patientens autonomitet och bestämmanderätt. Någon liknande lärobok har inte hittills funnits på svenska, och den är ett viktigt tillägg till kurslitteraturen för ST-läkare och barnmorskor.

Unik lärobok av svenska experter

Under Nina Olofssons redaktörskap belyses förlossningens fysiologi, förlossningssmärtaens fysiologi och psykologi, behandling av förlossningssmärta med centralt verkande analgetika, regional analgesi, sensorisk stimulering samt smärtlindring efter kejsarsnitt. Dessutom finns ett uttömmande kapitel om förlossningsrädsla och dess behandling. Alla kapitel är skrivna av svenska experter inom respektive område med stor kunnighet och omsorg. Läsaren får del av vad som är vetenskapligt belagt, vad som baseras på erfarenhet och vad som är nya områden med god potential men tills vidare utan säkerställd vetenskaplig dokumentation. I hela boken betonas betydelsen av att den födande kvinnans egna önskemål och åsikter tas på allra största allvar, och det är ett tonläge som inger respekt.

Särskilt kapitlet om smärtans fysiologi, behandling av förlossningssmärta med lustgas, epiduralanalgesi, akupunktur och förlossningsrädsla är utmärkta. Lagom i omfattning och klart redovisande kunskapsläget, indikationer, effekt och biefekter. Därtill kommer en omsorgsfull referenslista för vidare läsning. En mer uttömmande beskrivning av de goda effekterna på barnet av smärtlindring under förlossningen skulle ytterligare betona vikten av den nödvändiga attitydförändring som krävs för att fullgod smärtlindring ges under förlossningen. Detta nämns nu bara i förbifarten, men skulle kunna ges ytterligare utrymme. Kapitlet om smärtlindring efter kejsarsnitt ter sig däremot lite magert – visst har vi tillgång till andra behandlingsmetoder än opioder systemiskt eller regionalt?

Illustrationerna en svaghet

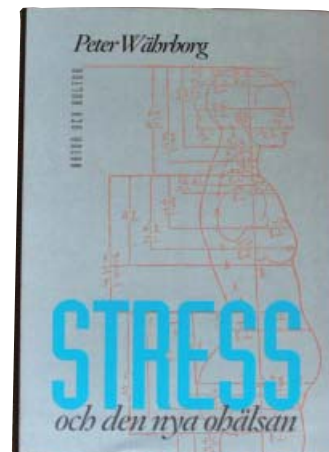
Bokens enda egentliga svaghet är illustrationerna. Valet av omslagsbilden är svårbegriplig och många av illustrationerna i boken ger ingen eller mycket liten ledning till budskapet. Fotografierna som visar en förlossningsräd kvinna under samtal, en födande kvinna som vill ambulera, respektive en födande kvinna som väldigt gärna vill ambulera ter sig överflödiga och smått löjväck-

ande för läsaren. Tyvärr tar detta tyngd ifrån en annars utmärkt bok.

Bok för varje förlossningsavdelning

Sammanfattningsvis kan sägas att som kuskapsbas för det multidisciplinära samarbetet på förlossningssalen är boken mycket bra och den bör finnas till hands på varje förlossningsavdelning såväl som varje klinikbibliotek där ST-utbildning sker inom obstetrik och anestesiology. Det är bara att gratulera Nina Olofsson och medarbetare till en fin lärobok!

VINN EN BOK!



»En synnerligen kunnig, bred, djup och väldokumenterad framställning av ett lika viktigt som svårgripbart problemområde.«

Delta i vårt boklotteri!

Läkartidningens prenumeranter inbjuds att delta i vårt boklotteri. Denna gång lottar vi ut fem exemplar av Peter Währborgs bok »Stress och den nya ohälsan« från Natur och Kultur.

Allt du behöver göra är att sända oss ett vykort med ditt namn, adress, postnr, postort och prenumerationsnummer före den 16 april 2004.

Namnen på de fem vinnarna publiceras i Läkartidningen och på www.lakartidningen.se